

Д.Махмудов,

Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси
Харбий техник институти катта ўқитувчиси, PhD

СУҒУРТА БОЗОРИДА ИСТЕЪМОЛЧИ МАНФААТЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШДА ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ ВА ОММАВИЙ ҲУҚУҚ ҚОИДАЛАРИНИНГ ЎЗАРО НИСБАТИ

Аннотация: мазкур мақолада суғурта соҳасида хусусий ҳуқуқ билан оммавий ҳуқуқ ўзаро нисбати, шунингдек, ихтиёрий суғурта билан мажбурий суғурта фаолиятларини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлили, ушбу норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни янада такомиллаштириш истиқболлари ўрганилиб, хорижлик цивилист олимларнинг фикрлари, ривожланган давлатларнинг қонунлари таҳлил қилинган ҳамда амалдаги қонунчиликка ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида таклифлар берилган.

Таянч сўзлар: суғурта, суғурта шартномаси, ихтиёрий суғурта, мажбурий суғурта, суғурта қилдирувчи, суғурта зарари, суғурта қилдирувчининг ҳуқуқ ва мажбурияти.

Аннотация: в статье рассматривается взаимосвязь между частным правом и публичным правом в сфере страхования, а также анализ нормативных документов, регулирующих добровольное и обязательное страхование, перспективы дальнейшего совершенствования этих правовых документов, анализ зарубежных ученых-цивилистов, а также законы развитых государств и на их основа предлагается внесение изменений и дополнений в национальное законодательство.

Ключевые слова: страхование, договор страхования, добровольное страхование, обязательное страхование, страховщик, страхование от убытков, права и обязанности страховщика.

Annotation. in the article, in order to further improve the protection of the rights and interests of policyholders, as the main participant in the insurance contract, the national legislation, the opinions of domestic and foreign scientists, civilists and the laws of developed states regulating insurance are analyzed and, on their basis, amendments and additions are proposed to the national legislation.

Keywords: insurance, insurance contract, voluntary insurance, compulsory insurance, insurer, loss insurance, rights and obligations of the insurer.

Ўзбекистон Республикасида суғурта соҳасини тартибга солиш ва ривожлантиришга қаратилган қатор қонун ҳужжатлари қабул қилинган бўлиб, улар орасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йилнинг 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чоратadbирлари тўғрисида”ги 4412-сонли қарорини алоҳида кўрсатиш керак. Унда бугунги кунда суғурта амалиётида амалда бўлган, ammo ўзининг ижобий самарасини бермаётган қонун ҳужжатларини амалдан чиқариб ташлаш, қонундаги бўшлиқларни тўлдириш ҳамда уларни янада такомиллаштириш масалалари устувор вазифа сифатида белгиланган. Шунингдек, ушбу қарорда суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва уни жадал ривожлантиришнинг бешинчи йўналиши

сифатида “суғурта хизматлари истеъмолчилари ва суғурта фаолиятининг бошқа субъектлари ҳуқуқлари ҳимоясини кучайтириш, аҳолининг суғурта саводхонлигини ва суғуртага бўлган ишончини ошириш, суғурта бозорининг очиқлиги ва шаффофлигини таъминлаш” [14] белгилаб қўйилган. Бу эса қарорда белгиланган вазифанинг ижросини таъминлаш учун суғурта бозорида истеъмолчи манфаатларини таъминлаш тизимини такомиллаштириш лозимлигини кўрсатади.

Айни пайтда, суғурта бозорида истеъмолчи манфаатларини таъминлашда хусусий ҳуқуқ ва оммавий ҳуқуқ қоидаларининг ўрни ҳамда уларнинг ўзаро нисбатини илмий жиҳатдан таҳлил қилиш соҳани янада ривожлантиришга қаратилган ҳулоса ва таклифларни илгари суриш имконини беради.

Маълумки, **хусусий ҳуқуқ** ҳуқуқ субъектлари орасидаги фуқаролик, оила, тadbиркорлик, меҳнат ва ерга оид муносабатларни тартибга солса, **оммавий ҳуқуқ эса** фуқаро ва давлат ўртасидаги муносабатларни, бошқача айтганда конституциявий, жиноий, жиноий процессуал, молиявий ва маъмурий муносабатларни тартибга солади [19].

Айрим тарихий манбаларда “Хусусий ҳуқуқ” (jus publicum) ва “Оммавий ҳуқуқ” (jus privatum) қадимги Рим даврида пайдо бўлганлигини таъкидлаб, қуйдагича таъриф берилган. Оммавий ҳуқуқ – бу қадимги Рим давлатининг ҳуқуқ соҳасидаги муносабатларини тартибга солган бўлса, хусусий ҳуқуқ эса – Рим фуқаролари ва жамоани фойдасига хизмат қиладиган ҳуқуқларни тартибга солган [7], деган фикрлар илгари сурилган. Бундан ташқари, илмий изланишлар олиб бориш жараёнида қадимги Рим хусусий ҳуқуқида “XII жадвал” қонуни амал қилганини, ушбу қонун “УЛПИАН”⁴ ёндашувига асосланганлигини кўришимиз мумкин. Ушбу ёндашувга кўра “оммавий ҳуқуқ” фақатгина Рим давлатидаги муносабатларни тартибга солса, “хусусий ҳуқуқ” эса алоҳида шахсларнинг муносабатларини тартибга солади [8]. “Улпиан” ёндашувига кўра, “**оммавий ҳуқуқ** - давлат ва фуқаролар ўртасидаги муносабатларни тартибга ҳам солади [15; 7-с]. Папиниан⁵ фикрича, “Бошқа мезонларга кўра – шахсларнинг ўзаро келишуви билан меъёрни ўзгартириш имкони йўқ. Шунингдек, у оммавий ҳуқуқ нормалари императив ҳуқуқ нормаларига тааллуқли [8], деган фикрни илгари сурган бўлса, баъзи бир манбааларда эса хусусий келишувни оммавий ҳуқуқ билан алмаштириш мумкин эмас” [6; 14-с], деган ғоя илгари сурилади.

Бошқа ҳуқуқшунос олимларда эса “Қадимги Рим ҳуқуқида хусусий ҳуқуқ ва оммавий ҳуқуқ соҳалари иккига бўлинган ҳолда мавжуд бўлмаган” [1; 32-с], деган қарашлар мавжуд, чунки Европа мамлакатларида буржуа давлатларининг “хусусий мулкка аралашмаслик принципи” мавжудлиги аниқланган [8]. Бундан ташқари, XIX асрда ҳам хусусий ҳуқуқ ва оммавий ҳуқуқ бўйича бир қанча цивилист олимлар ўртасида тортишувлар юзага келган.

Жумладан, Г.Ф.Шершеневич хусусий ва оммавий ҳуқуқни икки ҳолатга бўлади: **мулккий** (бу йўналиш тарафдорлари Домиций Ульпиан, К.Малышев,

⁴ *Изоҳ:* Домиций Ульпиан римлик олим бўлиб, у табиий ҳуқуқ тарафдори бўлган.

⁵ *Изоҳ:* Эмилий Папиниан (лат. *Aemilius Papinianus*) – таниқли римлик юрист, давлат арбоби, ҳуқуқшунослик фаолиятини ривожланишига катта ҳисса қўшган олим.

С.В.Пахман и Е.В.Васьяковскийлар ҳисобланган) ва **расмий**, яъни бузилган ҳуқуқни ҳимоя қилиш ташаббуси кимга тегишлилиги (яъни, манфаатни ҳимоя қилиш) бўйича шахс ёки давлатнинг бузилган ҳуқуқи (бу йўналишнинг тарафдорлари С.А.Муромцев, Дювернуа, Ю.С.Гамбаров) [8].

Шу ўринда, Г.Ф.Шершеневич ҳуқуқ тизимини тузилишига қараб, **“бирлаштирувчи”** ва **“тарқоқ”** ҳуқуқ нормаларига бўлинади, деган ғояни ҳам илгари суради. Унинг фикрича, “фуқаролик ҳуқуқи фуқаролик жараёнидан ўз хусусиятини олмасдан, аксинча фуқаролик жараёни у билан ҳимояланган меъёрларнинг табиати билан боғлиқ”.

Шунингдек, Ю.А.Тихомировнинг таъбирича, **“Оммавий ҳуқуқ – давлат, давлатлараро ва умумий муносабатларни тартибга солса, хусусий ҳуқуқда – шахсий муносабатлар қамраб олинди”** [11; 13-с]. Е.А.Сухановнинг фикрича, **“Оммавий ҳуқуқ – давлатнинг ижтимоий фаровонлигини ошириш учун давлат томонидан қабул қилинадиган бир қатор чоратadbирлар”дир** деса, **хусусий ҳуқуқ – бевосита субъектлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқ** [8] дир.

К.А.Сатонина эса **“хусусий”** ва **“оммавий”** ҳуқуқнинг ўзаро таъсири давлатни фуқароларнинг шахсий ҳаётида, иқтисодий, тadbиркорлик ва бошқа соҳаларида аралашш ҳуқуқини таъминлайди” [9], деган ғояни илгари суради. Шунингдек муаллиф, “ушбу бўлинишнинг асосий аҳамияти, унинг ёрдами билан бутун ҳуқуқий ҳолатнинг умумий тасвири, тавсифи, маълум бир мамлакатнинг ҳуқуқий тизимини ташкил этувчи қисмларнинг кенгайган гуруҳини, умуман ҳуқуқни кўришда қонунчиликлар асоси билан боғлайди. Дарҳақиқат, **хусусий ва оммавий ҳуқуқларнинг ўзаро таъсири сиёсий кучларнинг, ҳукуматнинг, бошқарув механизмларининг, фуқароларнинг эркинлиги ва мустақиллигини таъминлашда манфаатлар мувозанатини акс эттиради. Хусусий ва оммавий манфаатлар ўртасидаги боғлиқлик масаласи турли ҳужжатларда кўриб чиқилади** [9].

Бугунги кунда жамиятда хусусий ва оммавий манфаатларнинг объектив мувозанатига эришиш учун фуқаролик жамияти ва қонун устуворлигини таъминлаш, айниқса, замонавий давлатларда хусусий ва оммавий ҳуқуқларда **“Мувозанатни таъминлаш принципи”** мавжудлиги асосий ҳисобланиб, ушбу принцип барча ривожланган давлатларда қабул қилинаётган қонун ва қонуности ҳужжатларида ҳам ўз аксини топмоқда деган хулосани илгари суриш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Мамлакатимизда суғурта хизматларини тартибга солувчи бир қанча қонун ва қонуности ҳужжатлари қабул қилинган. Ушбу қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар фуқаролик, маъмурий, молиявий ва ҳалқаро ҳуқуқ тизимларини ўз ичига олган ҳолда шакллантирилган. Шу ўринда цивилист олимлардан Ю.А.Сплетухов ва Е.Ф.Дюжиковлар суғурта ҳуқуқини ҳуқуқ соҳасининг бир тармоғи эканлигини таъкидлаб ўтишган [10; 62-с]. И.Кузнецов эса фуқаролик ҳуқуқининг бир тармоғи ҳисобланган суғуртани **“хусусий суғурта”** ва **“оммавий суғурта”** соҳаларига бўлиб, уларга қуйидагича таъриф беради. **“Хусусий суғурта** бу – суғурта қилдирувчи ва суғурталовчи ўртасида суғурта шартномаси тузилганда тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари юзга келишини”, **“оммавий суғурта** – эса бирон-бир ҳуқуқий ҳужжат ёхуд қонуннинг кучга кириши

муносабати билан тарафлар ўртасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятлар вужудга келишини” таъкидлайди [5].

Юқоридаги билдирилган фикрлардан келиб чиқиб, оммавий суғуртанинг элементларини нафақат мажбурий суғуртада, балки суғурта фаолиятини назорат қилувчи давлат ташкилотларининг фаолиятида ҳам кузатиш мумкин. Мажбурий суғурта шартномасини тузиш даврида (мисол учун, мажбурий тиббий суғурта, транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш) суғурта қилдирувчи (жисмоний ёхуд юридик шахс) суғурталовчи ташкилотни танлаш ҳуқуқи эга бўлади. Шу билан бирга, **суғурта қилдирувчи ташкилотни танлаш ҳуқуқи** хусусий ҳуқуқнинг элементига тааллуқлидир [9]. Шу ўринда, бугунги кунда мамлакатимизда мажбурий турдаги суғурта фаолиятини тартибга солувчи қонунларга “Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”[13] ги, “Ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”[13] ги, “Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий давлат ижтимоий суғуртаси тўғрисида”[13] ги, “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”[13] ги қонунлар ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг “Ҳарбий хизматчилар ва ҳарбий мажбуриятли шахсларнинг, оддий аскарлар ҳамда бошлиқлар таркибига кирувчи шахсларнинг давлат мажбурий шахсий суғуртаси тўғрисида”ги қарори[13] қабул қилинган.

Ушбу мажбурий тусдаги қонун ҳужжатлари таҳлил қилинганда суғурта қилдирувчиларга қуйидаги ҳуқуқлар берилганини кўришимиз мумкин. Жумладан, “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги Қонуннинг 17-моддасида **“...суғурта шартнома бўйича суғурталовчини танлаш”**, “Ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги Қонуннинг 16-моддасида **“...суғурта шартномаси тузиш учун суғурталовчини танлаш”** ҳуқуқи берилган. Шу ўринда, К.А.Сатонинанинг “Суғурта қилдирувчининг танлаш ҳуқуқи хусусий суғуртанинг элементига хосдир”, деган ўринли фикри мавжуддир. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ҳарбий хизматчилар ва ҳарбий мажбуриятли шахсларнинг, оддий аскарлар ҳамда бошлиқлар таркибига кирувчи шахсларнинг давлат мажбурий шахсий суғуртаси тўғрисида”ги қарорида [13] эса Мудофаа вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги, Давлат хавфсизлик хизмати, Давлат божхона қўмитаси, Фавқулодда вазиятлар вазирлиги ва Давлат чегараларини ҳимоя қилувчи қўмита суғурталовчилар ҳисобланади”, деб аниқ белгилаб қўйилган.

Бундан ташқари, ривожланган давлатларнинг тажрибасига назар ташласак, **Молдова Республикасининг** “Ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида” [3]ги, “Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”[3]ги, **Беларусь Республикасининг** “Ташувчининг йўловчи олдидagi фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида” [2]ги, шунингдек **Россия Федерациясининг** “Хавфли объектлар эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”[4]ги қонунларида суғурта қилдирувчининг ҳуқуқларига қаторига “...

шартнома тузиш учун суғурталовчини танлаш” ҳуқуқи кўрсатилмаганлигини кўриш мумкин.

Бундан ташқари, Америка Қўшма Штатларининг “Истеъмолчилар уюшмаси” собиқ вице-президенти ва муҳаррири лавозимларида хизмат қилган **Julia Kagan** фикрича, **Америка Қўшма Штатларининг Нью-Гемпшир штатида** “Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш”, шунингдек **Монтана, Нью-Гемпшир и Вашингтон** каби штатларида эса “Мотоцикл ҳайдовчиларининг жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги каби қонунлар қабул қилинмаган [18].

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, бугунги кунда ривожланган мамлакатларда суғурта соҳасини ривожлантиришга қаратилган турли ҳил ёндашувлар мавжудлигини кўришимиз мумкин. Ушбу ёндашувлар суғурта соҳасини такомиллаштиришга қаратилган қонунларни қабул қилинганлигида кўришимиз мумкин. Хусусан, ихтиёрий суғурта хусусий суғуртани, мажбурий суғурта эса оммавий суғуртани ривожлантиришга туртки бўлмоқда.

Ривожланган мамлакатларда мажбурий суғурта бу нафақат суғурта институтининг тараққиётини жадаллаштиради, балки ихтиёрий суғурта хизматларини таклиф қилувчи суғурта компанияларини ҳам ривожлантиришга ёрдам беради. Масалан, **Италия** давлатида суғурта бозори замонавий шаклда автотранспорт эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғуртаси жорий этилганидан сўнг суғурта соҳаси аниқ шакллана бошлади, бу эса соҳанинг жадал ўсишига олиб келди. Кўп тажриба ва молиявий кучга эга бўлган суғурта компаниялари мажбурий суғуртани тақдим этиш орқали ихтиёрий турдаги хизматлар турларини фаол равишда кенгайтира бошладилар. Уларнинг аксарияти Италия суғурта бозорларида етакчилик қилмоқда. **Германия Федератив Республикасининг** суғурта бозорига назар ташласак, бугунги кунда ушбу давлатда 1934 йилда қабул қилинган “Овчининг учинчи шахс олдидаги мажбурий суғурта жавобгарлиги тўғрисида”ги Қонун, **Буюк Британияда** эса “Улоқ ва хавфли ҳайвонлар эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги қонун амалда эканлигини таъкидлаш жоиз [17]. Фикримизча, мазкур қонунлар фуқароларнинг суғуртага бўлган ишончини орттиришга хизмат қилган, шунинг учун улар бугунги кунда ҳам амал қилмоқда.

Бугунги кунда мамлакатимиз суғурта соҳасини ривожлантиришга қаратилган юзга яқин қонун ва қонун ости ҳужжатлари қабул қилинган бўлиб, буларни ўз навбатида қуйидаги йўналишларга бўлиш мумкин. Буларга:

а) суғурта соҳасига оид умумий қоидалар йўналишида – 23 та;

б) давлат томонидан тартибга солинадиган ва назорат қилинадиган йўналишдаги ҳужжатлар – 7 та;

в) суғурта бозори иштирокчилари ва суғурта ташкилотлари билан боғлиқ йўналишдаги ҳужжатлар – 40 та;

г) қурилиш таваккалчиликлари суғуртаси қилиш йўналишидаги ҳужжатлар – 2 та;

д) алоҳида тадбиркорлик тузилмаларида суғурта йўналишдаги ҳужжатлар – 8 та;

е) ҳарбий хизматчилар ва айрим тоифадаги ходимлар суғуртаси билан боғлиқ йўналишидаги ҳужжатлар – 9 та;

ё) автотранспорт воситалари ҳайдовчиларининг фуқаролик жавобгарлигини суғурта қилиш билан боғлиқ йўналишдаги ҳужжатлар – 11 та;

ж) йўловчиларни суғурта қилиш билан боғлиқ йўналишдаги ҳужжатлар – 5 та;

з) суғурта захиралари билан боғлиқ йўналишдаги ҳужжатлар – 4 та.

Бугунги кунга қадар суғурта соҳасидаги ҳужжатларга 7 маротаба ўзгартиш ва қўшимчалар киритилган, ўз кучини йўқотган ҳужжатлар эса 9 тани ташкил қилган [16]. Ушбу қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг асосий вазифаси ихтиёрий (хусусий суғурта) ва мажбурий (оммавий суғурта) суғурта турларини янада такомиллаштиришга хизмат қилмоқда.

Айни вақтда расмий статистик маълумотларга [12] кўра мамлакатимизда суғурталовчи (суғурта компаниялари) билан суғурта қилдирувчилар ўртасида тузилган “*ихтиёрий*” ва “*мажбурий*” суғурта шартномаларининг 2016, 2017 ва 2018 йилларга нисбатан статистик маълумотларига кўра 2016 йилда 3883181 та ихтиёрий ва 2240320 та мажбурий, 2017 йилда 4220370 та ихтиёрий ва 2393471 та мажбурий, 2018 йилда 3936130 та ихтиёрий ва 2773869 та мажбурий суғурта тузилган.

Ушбу кўрсаткичлардан билиш мумкинки, бугунги кунда мамлакатимизда ҳам ихтиёрий ҳам мажбурий суғуртанинг айрим тармоқлари жадал суръатлар билан ривожланаётган бўлса, айрим тармоқларининг ривожланиши сустдир [12].

Юқоридагилардан келиб чиқиб, суғурта соҳасида хусусий ҳуқуқ ва оммавий ҳуқуқда “*Мувозанатли таъминлаш принципи*”га қатъий амал қилган ҳолда мамлакатимизда амалда бўлган “Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги, “Ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги, “Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий давлат ижтимоий суғуртаси тўғрисида”ги, “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги қонунлар ҳамда “Ҳарбий хизматчилар ва ҳарбий мажбуриятли шахсларнинг, оддий аскарлар ҳамда бошлиқлар таркибига кирувчи шахсларнинг давлат мажбурий шахсий суғуртаси тўғрисида”ги Вазирлар Маҳкамасининг қарорларида бир тизимлик йўқлигини инобатга олиб, амалдаги “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги Қонуннинг 17-моддасида кўрсатиб ўтилган “...*шартнома бўйича суғурталовчини танлаш*”, шунингдек, “Ташувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги Қонуннинг 16-моддасида “... *шартномаси тузиш учун суғурталовчини танлаш*” ҳуқуқи деган жумлаларни қонунчиликдан чиқариб ташлаш мақсадга мувофиқ.

Хулоса ўрнида шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, жамиятимизда фуқароларнинг суғуртага бўлган ишончини орттириш учун суғурта фаолиятини тартибга солувчи қонун ҳужжатларини замон талабига мос равишда босқичма-босқич ўзгартириш, суғурта қилдирувчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қонун ҳужжатларини такомиллаштириш бугунги кун давр талабига айланмоқда.

Адабиётлар рўйхати:

1. Алексеев С.С. Частное право: Научно-публицистический очерк. – М., 1999. – 180 с.
2. Закон Республики Беларуси “Об обязательном страховании гражданской ответственности перевозчика перед пассажирами”. № 88-3 от 09.01.2002 г.
3. Закон Республики Молдавии “Об обязательном страховании гражданской ответственности перевозчиков перед пассажирами”. № 553 от 25 февраля 1998 года.
4. Закон Российской Федерации “Об обязательном страховании гражданской ответственности владельца опасного объекта за причинение вреда в результате аварии на опасном объекте”.
5. Кузнецова И. Юридическая природа норм страхового права, соотношение частноправовых и публично-правовых начал. <http://minjust.org>.
6. Омельченко О.А. Римское право. – М., 2000. – 340 с.
7. Публичное и частное право. Исследователи утверждают, что исторически первым в праве сложилось именно разграничение на публичное и частное право. Портал: Helpiks.org. <https://helpiks.org>.
8. Савина В.С. Соотношение частных и публичных начал в управлении акционерными обществами по законодательству России. диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь - 2004. <https://Hozyaystvennoe-pravo-rossii.html>
9. Сатонина К.А. Публичное и частное право: вопросы теории и практики : Становление и развитие в условиях правовой системы: дис. ... канд. юрид. наук. – Уфа, 2005. <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/218120.html>
10. Сплетухов Ю.А., Дюжиков Е.Ф. Страхование. – М.: «Инфра», 2002 г. – 468 с.
11. Тихомиров Ю.А. Публичное право. Учебник. – М.: Издательство БЕК, 1995. – 128 с.
12. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитасининг 2017 йил 11 май ва 2018 йил 12 апрель кунларидаги чиқиш рақами № 01/3-13-16/2-63 ва № 01/3-07-16/2-50 ҳамда № 01/1-01-17-210-сонли «Суғурта ташкилотлари фаолиятининг асосий кўрсаткичлари» номли маълумотномалари.
13. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлар миллий базаси. Lex.uz.
14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва уни жадал ривожланишини таъминлаш чора тadbирлари тўғрисида”ги 4412-сонли. Қарори // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03.08.2019 й., 07/19/4412/3512-сон.
15. Хутъ М.Х. Римское частное право. Краснодар, 1993. – 568 с.
16. <https://buxgalter.uz>.
17. https://vuzlit.ru.obyazatelnoe.strahovanie_rubezhom
18. <https://www.linkedin.com/in/julia-kagan-4118147>.
19. <https://yandex.uz/images/search>.

Э.Ахунджанов,
ТДЮУ катта ўқитувчиси

ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТНИ ВЕНЧУР МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Аннотация: в данной статье были проанализированы вопросы правового регулирования венчурного финансирования инновационной деятельности, были даны выводы и рекомендации по совершенствованию законодательства Республики Узбекистан.

Ключевые слова: инновация, деятельность, венчурное финансирование, государство, бизнес.

Аннотация: мазкур мақолада инновацион фаолиятнинг венчур молиялаштириш масалалари таҳлил этилган, Ўзбекистон Республикаси қонунчилигини такомиллаштириш юзасидан хулоса ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: инновация, фаолият, венчур молиялаштириш, давлат, бизнес.

Annotation: this article analyzed the issues of legal regulation of venture financing of innovative activity, gave conclusions and recommendations for improving the legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: innovation, activity, venture financing, government, business.

Ўзбекистонда сўнгги йилларда илмий-тадқиқот фаолияти самарадорлигини оширишга, ижтимоий ва иқтисодий ривожланишда, мамлакатни демократик янгилашда фаннинг ролини кучайтиришга қаратилган кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Замонавий саноат ишлаб чиқариши, энергетика, қишлоқ хўжалиги ва иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари, фан ва техниканинг ғоят муҳим илмий ва технологик муаммоларини ҳал қилишга қаратилган фундаментал, амалий тадқиқотлар ва инновация ишлар соҳасидаги 25 давлат илмий-техника дастури бўйича ишлар олиб борилмоқда.

Юртбошимиз мамлакатимизда илм-фаннинг ҳозирги аҳволи ҳақида фикр юритар экан, “Иқтисодиётимиз барқарорлиги, ҳар бир соҳанинг сифати ва самарадорлиги, аҳолига қулайликлар яратиш ахборот технологиялари билан боғлиқ. Шунинг учун бу соҳага янада кенг имконият, зарур инфратузилма яратиш, мутахассисларни ҳар томонлама рағбатлантириш, қобилиятли ёшларни тарбиялаш керак. Бугун Ўзбекистон барча соҳаларда ўзини намоён этмоқда. Ўз вақтида ахборот технологияларига эътибор қаратганимиз яхши натижалар бермоқда. Битта дастурий маҳсулот давлатимизга қанча наф келтиради, коррупция, бюрократияни бартараф этади, одамларга қулайлик яратади. Ҳар доим ёдда тутинглarki, сизларнинг ишингиз жудаям муҳим” [3], – деб таъкидлайди.

Инновацион фаолият муайян муваффақиятга эришиши ушбу фаолиятни яхши ташкиллаштириш ва албатта молиялаштириш билан боғлиқ. Ривожланган мамлакатларда инновацион фаолият нафақат давлат, шу билан бирга хусусий шахсларнинг маблағлари ҳисобидан ҳам молиялаштирилади. Венчур фондлари ёки алоҳида шахсларнинг маблағлари ҳисобидан венчур молиялаштириш инновацион фаолиятни